

Bán Imre könyvtára

Bán Imre (1905–1990) a legnagyobb magyar irodalomtudósok közül való, a régi magyar irodalom egyik legelmélyültebb ismerője volt, nemzetközi hírnű kutatója a középkori és kora újkori európai literatúrának is, valamint kiemelkedő dantológusként ismerték – elsősorban nem is idehaza, hanem Itáliában. Bán Imre természetesen napjai, évei, évtizedei legtöbb idejét könyvtárakban töltötte. Debreceni tanítványai úgy emlékeznek rá, mint aki gyakorlatilag reggeltől estig az egyetemi könyvtárban ült és olvasott-jegyzetelt, épp csak előadásai idejére hagyva ott posztját. Úgy vélhetné az ember, aki amúgy is könyvtárban „lakik”, annak nemigen van szüksége odahaza is hatalmas bibliotékára. Nos, éppen nem ez a helyzet. 2005 végén vaskos kötet jelent meg a nagy tudós unokájának munkája révén, *Bán Imre könyvtára* címmel. A mesterség minden szabálya szerint összeállított munka röviden szól magáról a tudósról, olvasási szokásairól, saját könyvtára utóéletéről (a család az örökhagyó rendelkezése értelmében egybetartotta és tartja, kutatók számára hozzáférhetővé teszi), mintegy négyszáz oldalon adja a könyvtár katalógusát, csaknem négyezer tételben darabjai gondos leírását, nem feledkezve meg az olyan adatok pontos regisztrálásáról sem, mint hogy található-e azokban dedikáció (ahol igen, és természetesen igen sokban található, ott annak szövegét is adja). A katalógus élén a szépirodalmi munkák (1118 tétel) sorakoznak, külön csoportokban felvontatva a nemzeti irodalmakat, azon belül azt is jelölve, milyen nyelven találhatóék fel a könyvtárban (pl. angol irodalom angol nyelven, angol irodalom német nyelven, angol irodalom olasz nyelven stb.). Ezt követően sorjáznak a szakirodalmi munkák, gondos tárgyi csoportokba osztva (általános művek, könyvészet, bibliográfiák, filozófia, pszichológia, esztétika, vallás, szociológia, pedagógia, iskola-történet, politika, jog, gazdaság, néprajz stb.). A visszakeresést számos mutató teszi lehetővé és könnyűvé: szerzői mutató, kiadók szerinti, a sorozatokat feltáró, valamint a dedikációkat regisztráló. Mint mondtuk, a katalógus professzionális munka, leírásai, annotációi, mutatói semmi kívánnivalót nem hagynak maguk után. Egészen más kérdések merülnek fel a kiadvánnyal kapcsolatban.

Elsőül mindjárt az, hogy mi célt szolgálhat egy ilyesféle kiadvány. Sok ellenérv hozható fel megjelentetése ellen. Mindenekelőtt az, hogy bizonytalannal nem szolgálhat eszközül Bán Imre forrásbázisai feltérképezéséül, hiszen a tudós korántsem csak magánkönyvtárából merített munkái megírásához, sőt – nagyon valószínű – forrásai nagyobbik része hazai és külföldi nagy könyvtárak állományából származhatott. Egyszerű próba is plauzibilissé teheti ezt. Ha felütjük Bán Imre bármelyik könyvét, bizony számos olyan jegyzetben említett mű nem található meg a most közreadott katalógusban, amelyet pedig Bán professzor bizonytalannal alaposan studiózott vagy éppen részletekbe menően elemzett is. De persze önmagában is nyilvánvaló, hogy azoknak a régi és ritka könyveknek a garmadája, amelyek a tárgyát adták Bán Imre munkásságának, egyszerűen nem lehettek meg magánkönyvtárában, azokat megszereznie vagyonos embernek, nemzetközi könyvaukciók rutinos résztvevőjének

kellett volna lennie, nem debreceni professzornak. Akkor hát milyen információkkal szolgálhat ez a könyv? Úgy véljük, igen számosak és fontosak ezek az információk. Mivel Bán Imre a tudománytörténet kiemelkedő alakja, életműve vizsgálóinak fontos tudnia, hogy a célkönyvek (mondjuk, a dantológia munkái) mellett milyen háttéranyagokat (filozófia, teológia, történelem stb.) hasznosított a szerző. Ezek java része nyilván a házikönyvtárból származott. Érdekes bepillantást enged a katalógus abba is, milyen kapcsolatokban állt a professzor tudóstársaival: kiktől és milyen munkákat kapott meg, miről gondolták nagynevű kortársai és barátai, hogy feltétlenül érdekelni fogja. Fontos információ az is, hogyan alakult a fiatal, a kezdő tudós érdeklődése: milyen könyveket vásárolt meg a kezdő filológus, hogyan bővült (más tekintetben hogyan szűkült, koncentrált) érdeklődése stb. Mindazonáltal nem is a leendő Bán Imre-kutatók érdeklődésére számíthat a kötet. Hisz azok nyilván magát a könyvtárat keresték fel, vagy fogják felkeresni. Ám roppant tanulságos lehet a mű mindazoknak, akik filológusnak készülnek, és akik mintegy mintát, példát találhatnak arra, hogyan is gyűjtötte össze, milyen műveket vásárolt meg szakmájuk egyik világnagysága. A mi számunkra azonban más, nekünk sokkal fontosabb sugalma is lehet ennek a kötetnek.

Mindenekelőtt az, hogy nyomatékosan felhívja a figyelmet a magánkönyvtárak létre és fontosságára. Annak idején, az ötvenes évek végén a *Könyvtári Minerva* két kötete még regisztrálta a nagyobb magánkönyvtárakat. Persze csak a legfontosabb adatokkal: körülbelül hány tételből áll, nagyjából milyen tárgykörök dominálnak benne stb. Mai világunkban gyökeresen más a helyzet. Pedig ma is jó lenne tudni, kinek milyen jelentős gyűjtemény van a birtokában. Teljességre törekvésről persze szó sem lehet. De bizonyos mennyiségű adat azért fontos lenne, és beszerzésük valószínűleg nem kerülne nagyobb fáradságra. Több szempontból is érdekes lenne tudni ezekről a magánkönyvtárakról. Elsősorban talán azért, mert – ellentétben Bán Imrével – igen sok tudós jószerivel csak a magánkönyvtárból „él”. A *Könyvtáros* folyóirat a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évtized elején indított egy rovatot (*Társadalmi és közéleti személyiségek a könyvtárról és az olvasásról*), amelyben olyanok nyilatkoztak, mint Szentágothai János, Sötér István, Tőkei Ferenc, Soó Rezső, Mérci Ferenc, Buda Béla, Király István, Köpeczi Béla. E felsoroltak és társaik közül sokan vallották be, hogy nyilvános könyvtárba csak ritkán járnak, inkább odahaza kutatnak. És legtöbbször részletesen vallott saját hatalmas házikönyvtáráról, amelyek szinte kivétel nélkül nem bibliofil gyűjtemények voltak, hanem lege artis szakkönyvtárak. Ezekről a szakkönyvtárakról többet tudni könyvtártani szempontból sem volna utolsó dolog! Az olvasáskutatók számára is fontos lenne tudni a magán- vagy házikönyvtárakról, immáron nemcsak a nagyokérol, hanem a közemberekérol is. E sorok szerzője természetesen nem gondol nagyobbbszabású kutatási projektekre, mindössze arra, hogy ha könyvtárról, könyvtári „műfajokról” szólnunk, oly sok év után gondoljunk mindenkor a magánkönyvtárakra is. A velük kapcsolatos információknak, elemzéseknek, reflexióknak a 3K szívesen ad helyet. (VK)

(Bán Imre könyvtára. Összeállította: Petermainé Juhász Zsuzsa. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005.)

Peternainé Juhász Zsuzsa

BÁN IMRE
KÖNYVTÁRA

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K